

Taula rodona: després de l'Onze de Setembre

¿Catalunya és Catalunya?

Aquests dies s'ha sentit de tot: Catalunya no és Lituània, Pujol no és Landsbergis, Espanya no és l'URSS, Lleida no és Croàcia (!)... EL TEMPS ha reunit quatre intel·lectuals per saber si, com a mínim, Catalunya encara és Catalunya.

Després de l'Onze de Setembre ja res no és igual?

VICENÇ VILLATORO: A Catalunya no havia passat res d'especialment important. Crec que l'última dada que semblava modificar el panorama de la política catalana ha estat el cas de Terra Lliure i ERC. Hi ha una força independentista que va pujant. A partir d'aquí no passa res en la dinàmica estrictament catalana. Tothom ha dit el que deia abans. L'única cosa que ha canviat és el que deia Madrid, i tampoc no ha canviat en la vida política madrilenya sinó en els mitjans de comunicació, que s'han espantat.

RAFAEL JORBA: Estic d'acord amb això que plantejges. Aquesta vegada, a Madrid, els mitjans de comunicació i el govern han usat un to diferent. Per altra banda, el President llança tot un discurs tranquil·litzador per a l'opinió madrilenya, que produeix els efectes contraris.

CAROD ROVIRA: Aquí ha passat una cosa important, que ha estat la despenalització sociològica de l'opció independentista. En aquests moments es parla amb naturalitat, que no vol dir necessàriament a favor, de la independència vista com a democràtica i legítima. Això és un factor que fa pensar en aquell conte famós del rei que anava despulat i ningú no ho gosava dir. En el moment que algú ha gosat dir que la independència era una possibilitat política s'ha produït una mena de revolució del concepte. I això no ha agradat gens a Madrid perquè, a més a més, s'ha produït en uns termes naturals, civilitzats, europeus i sense el més mínim trauma per a la població.

ORIOL BOHIGAS: No és cert que no hagi passat res. Hi ha hagut un canvi de sensibilització, d'actitud pública enfront del problema de la independència. Abans se'n parlava com d'una cosa molt poc tangible. Avui la gent no té vergonya de parlar-ne en termes molt demoràtics i molt normals. El que passa és que

aquesta sensibilització que s'ha produït des de les bases populars ha estat molt constrenyida per l'actitud dels dos partits hegemònics que manen en aquest país. Hi hagut l'actitud de frenar-ho per part dels socialistes amb afirmacions clarament en favor d'una estructura molt unitària. Per part dels convergents, també, han nedit entre dues aigües, entre una posició nacionalista —que no poden negar ni neguen—, i una por dels radicalismes d'altres grups polítics. Els uns han estat descaradament en contra i uns altres descaradament ambigus.

¿L'HORA DE CATALUNYA?

V. VILLATORO: Jo no crec que hagués existit una penalització prèvia de la independència; per tant no em sembla que s'hagi produït cap despenalització.

CAROD ROVIRA: No parlem pas d'una despenalització legal, sinó de concepte. Fins ara si eres independentista tenies dues possibilitats: o bé ser considerat com un extraterrestre o bé ser una persona relacionable fàcilment amb la marginalitat i la violència. Al Parlament t'hi trobes cada dia, diputats de més d'un grup et diuen que són independentistes, però que no ho diuen públicament perquè és un tema tabú i prohibit.

O. BOHIGAS: Fins i tot hi ha més que això; penso que hi ha la consciència que és un moment que s'ha d'aprofitar sinó per a la independència, sí per a aconseguir més autonomia. És un moment de transició prou fort perquè Catalunya s'hi pugui enganxar i pugui avançar d'una manera més o menys radical.

V. VILLATORO: La conjuntura ha canviat. El que tinc la sensació que no hem de sobrevalorar és l'impacte real sobre la societat catalana. No crec que hi hagi més independentistes ara que fa un any. El que probablement hi ha és la sensació que la conjuntura és més bona per a aquests independentistes, que el vent de

la història els va més a favor. Ara, no crec que a l'interior hi hagi hagut un terratrèmol. La paraula és més tranquil·lament sobre la taula, això sí; a vegades amb un aspecte de joc.

R. JORBA: En el projecte de Convergència i Unió no hi ha cap ambigüitat. Miquel Roca ha dit que la independència no forma part del seu projecte i el president de la Generalitat va desautoritzar ahir als regidors municipals de Convergència que havien votat en favor de la independència. Llavors, aquí hi ha un altre problema: potser es confon la realitat sociològica amb la realitat parlamentària. Potser sí que hi ha una disfunció entre el discurs polític sobre la independència que poden tenir les direccions del partit dels Socialistes de Catalunya i del de Convergència i els seus militants. Si hi ha diputats que es declaren a favor de la independència i estan en un partit que no s'hi declara, el que han de fer és plantejar-s'ho i ser coherents. Potser al segle XXI hi haurà un referèndum sobre la independència, però el que és clar és que d'aquí a tres mesos hi haurà unes eleccions autonòmiques, que és una fórmula d'abonar uns programes o uns altres.

CAROD ROVIRA: Ningú no pensa a plantejar les properes eleccions com un plebiscit de la independència, entre altres coses, perquè seria un gravíssim error polític.

O. BOHIGAS: En unes eleccions es voten moltes coses ara i no hi ha ningú que en voti una en contraposició a les altres que proposa el mateix partit.

R. JORBA: Jo només recordaré que el pas de monarquia a república a Espanya al 31 es produeix en unes eleccions municipals.

V. VILLATORO: Aquestes no són unes eleccions en què la independència sigui el catalitzador que hi ha damunt la taula. A Convergència i als Socialistes hi ha direccions que desqualifiquen l'opció in-

Els vents de l'Est han reviscolat una polèmica no tancada mai.

CARME PUERTOLAS

dependentista i bases que hi estan a favor, però aquestes bases no marxen, aquestes bases encara consideren que tenen una cosa a fer entre el PSC i CiU. Encara no s'ha arribat al punt on ser o no ser independentista sigui la raó per marxar o quedar-se en un partit.

EL TEMPS: *¿Per què la premsa de Madrid ha reaccionat d'una manera tan agressiva?*

R. JORBA: Machado ja ho explicava, perquè menyspreen el que ignoren.

CAROD ROVIRA: Perquè s'han espantat perquè les exigències d'autogovern s'han produït de manera exclusiva a partir de la via dialogant i democràtica. I, això, es fa molt més difícil d'atacar i angunieja molt més que no el que puguin fer els bascos.

V. VILLATORO: L'efecte bàltic no ha provocat cap terratrèmol sobre l'opinió pública catalana i, en canvi, sí que n'ha provocat un en l'opinió pública espanyolista. Aquí ja sabem que Catalunya és Lituània; és dir que Catalunya és una nació en forma de metàfora. Aquí podem sobreviure amb el mateix discurs, però a Madrid no. Amb la independència dels Països Bàltics, frases que eren possibles

fa tres mesos, ara no ho són. Ningú no pot dir ara allò del nacionalisme és de dretes.

O. BOHIGAS: Això és el que és important. Després de tant de temps de mantenir o acceptar que el nacionalisme és de dretes, avui el nacionalisme és l'única ideologia al costat de la llibertat. Això és el que ha fet que a Madrid estiguin fotuts. Amb el que ha passat en aquests darrers mesos s'ha demostrat que el nacionalisme és llibertat. Per a tota la gent que relacionava nacionalisme amb actituds feixistoides i de dretes el que ha passat al Bàltic és un trasbals bastant fort.

EL TEMPS: *Quim Monzó deia a EL TEMPS la setmana passada que "Pujol no és Landsbergis".*

R. JORBA: Faré un joc de paraules. Es comença dient Catalunya és Lituània, en el sentit que Catalunya és una nació. Això ja ho sabem. Ara bufen vents de l'Est i això pot ajudar a fer que la barca nacional arribi a bon port. Malgrat el vent, el que som ja ho sabem. Avui hi ha un anunci institucional al diari que diu "La gent és la força de Catalunya", això també ho deien fa un any i ho va dir Pujol en el discurs de política general

al Parlament. Constató que el discurs és el mateix.

EL TEMPS: *¿A la Universitat Carlos III marcava unes línies diferents?*

JORBA: Pujol diu el mateix, Catalunya és un sol poble vertebrat a l'entorn del fet lingüístic com un fet diferencial bàsic i aquest és el discurs del president de la Generalitat durant molts anys. En el discurs de la Carlos III parlava de la voluntat espanyola de Catalunya, però ja en el debat al Parlament de fa dos o tres anys el President va dir que estava disposat a fer el que calgui per allò que en diuen la unitat d'Espanya. Que torni a dir que el nacionalisme de què se sent hereu té vocació de Bismarck i Bolívar, no és nou.

CAROD ROVIRA: Jo estic convençut que ara Pujol no faria un discurs com el que va fer a la Carles III. L'encert polític o electoral de Pujol és l'habilitat suficient de ser Bismarck i Bolívar alhora; com per dir una frase de dues seqüències: Catalunya és Lituània, però Espanya no és l'URSS, que acontenta tots els sectors i per això té la majoria

V. VILLATORO: A la frase en dues seqüències de Pujol, hi falta un tros del

mig que és que els catalans no es comporten com a lituans. Pujol probablement no és Landsbergis però els catalans no som els lituans. Els països, no els construeixen els seus líders. Si Pujol fos Landsbergis tindria un 8% dels vots. Els països escullen els seus líders. La veu la té la gent i potser un dia s'ha de preguntar directament la gent.

R. JORBA: Catalunya no és Lituània perquè el catalanisme polític sempre ha anat de bracet de la democràcia.

CAROD ROVIRA: Ni Catalunya és Lituània ni Espanya és l'URSS entre altres coses perquè fins i tot durant els anys de sistema comunista a la Unió Soviètica el lituà era idioma oficial de Lituània. És a dir que a la Unió Soviètica es van mantenir les formes d'una certa estructura parafederal. A l'Estat espanyol no. Espanya sempre s'ha caracteritzat per una al·lèrgia absoluta al reconeixement de la diversitat. Era molt pitjor la nostra situació durant el franquisme que la de Lituània dins la Unió Soviètica.

EL TEMPS: *Les caramboles històriques tenen més força que les voluntats dels pobles?*

V. VILLATORO: Les caramboles històriques porten situacions inestables o perverses, que sense la voluntat del poble no condueixen a res.

R. JORBA: Potser Pujol té raó quan diu que la força de Catalunya és la seva gent i que Catalunya serà el que els catalans vulguin que sigui. I dòmino!

CAROD ROVIRA: El drama de Catalunya és la possibilitat de fer salat, d'arribar tard. Drama en el sentit que no hi hagi governants, dirigents amb voluntat d'estat. No hi ha cap formulació seriosa de construcció d'un estat propi més enllà de la formulació dels qui reclamem la independència. S'hauria de fer un esforç enorme per pensar quines poden ser les formes d'expressió de la sobirania política en el futur. I pensar-ho en termes moderns i actuals i no del segle XIX.

O. BOHIGAS: Quan parlem d'independència hauríem de saber de què parlem. ¿Volem independència per a tornar a tenir un altre estat amb tots els problemes que ha creat l'estat del segle XX? Ens hauríem de preguntar: ¿Vols dir que amb la independència serem més feliços, més guapos i més intel·ligents? Un cop hem eliminat el tabú de parlar d'independentisme, cal lluitar contra els altres tabús que fan que aquest independentisme no sigui factible. Em refereixo a això que diuen que no funcionaria perquè el comerç amb Espanya estaria en perill, que

la Comunitat Europea no ens voldrà...

Si hi ha independències que funcionen amb la meitat d'habitants de Barcelona no sé per què nosaltres no podríem funcionar. La gent encara té por de plantejar-se si és veritat o no que podem ser independents en termes econòmics i d'estructura política.

CAROD ROVIRA: Plantejem-ho a l'inre-

VICENÇ VILLATORO "No crec que hi hagi més independentistes ara que fa un any"

vés. ¿Què hi guanyem sent dependents, qui hi guanya, qui hi surt guanyant? ¿Hi guanyem uns serveis públics impecables, uns trens que funcionen? ¿Una xarxa viària impecable, uns serveis de correus immillorables? D'això estem satisfets? ¿Se'ns ofereix per exemple una política d'inversió pública per sobre del que hi pugui haver a l'Estat espanyol o un escàndol d'inversió pública amb els

JOSEP-LLUIS CAROD ROVIRA "S'ha produït la despenalització sociològica de l'opció independentista"

diners de tots plegats? La política d'inversió pública és escandalosament més baixa aquí que a la resta de l'Estat espanyol, la política fiscal és un autèntic espoli i el funcionament dels serveis públics és un desastre. ¿I a Catalunya, qui hi guanya amb la dependència? Tots els accessos a la capital de Catalunya ens els hem de pagar de la nostra butxaca.

¿Quins sectors socials hi ha davant d'aquestes empreses? Tradicionalment, amb els mals serveis públics espanyols, els catalans ens els pagàvem de la nostra butxaca i estàvem contents de ser socis d'una mútua o de portar la canalla a una escola en català pagada. ¿Qui hi ha davant aquestes mútues, qui hi ha davant aquestes escoles? ¿Qui hi ha el darrere de les empreses de seguretat privada que custodien els edificis de la Generalitat? Potser ens hauríem de fer aquesta pregunta. Qui guanya més diners gràcies a la nostra dependència. Si trobem una resposta a aquesta pregunta veurem que és francament il·lustrativa.

O. BOHIGAS: Digues-la.

CAROD ROVIRA: Jo només pregunto.

¿QUINA INDEPENDÈNCIA?

V. VILLATORO: Els estats que han entrat en crisi no ho han fet per raons de serveis sinó d'identitat. La dinamita contra l'estat no és sols que els estats ens surten cars, sinó que ens limiten la idea de pervivència de la identitat. La veritable crisi del catalanisme respecte a Espanya és la sensació que l'estructura espanyola, la idea d'Espanya és incompatible amb la pervivència de la identitat. Després ens podem plantejar el tema dels telèfons; però no crec que ningú vulgui deixar de ser espanyol perquè el telèfon no li funciona. La crisi ve per un tema d'identitat.

R. JORBA: No hi ha independència. Hi ha estats independents i interdependències entre aquests estats. No és possible la vella idea, si algú l'ha tinguda mai, de posar una frontera a l'Ebre...

CAROD ROVIRA: T'estàs deixant mig Tortosa a fora, el País Valencià,.....

R. JORBA: A l'Ebre, s'hi han de construir ponts i, al Pirineu, túnels. Des d'aquesta perspectiva el camí de l'autogovern de Catalunya no passa per Vínlius o per Riga sinó que passa per Brussel·les. Hi ha un exemple ben senzill, el reconeixement dels països bàltics ha estat criticat per Espanya, però com que afortunadament el govern espanyol va cedir sobirania en aquest terreny al ministre d'Exteriors de la CEE, ara ha estat la CEE la que ha decidit sobre els bàltics. Potser el camí és aquesta cessió de sobirania a la Comunitat Europea. Si se cedeix una mica per dalt a la comunitat europea i per baix som capaços d'exigir més autogovern, més competències, més poder polític i més calés, potser quan sigui l'hora de fer el plebiscit ja estarà solucionat el problema.

O. BOHIGAS: O sigui que tu penses com jo penso, que la independència ens faria més guapos, més rics, més intel·ligents i més fantàstics a condició que la independència fos una situació d'interdependència. A condició que aquest país interdependent entrés en una situació de convivència amb altres països. I aquí ve la responsabilitat dels partits polítics. Avui, a Catalunya hi ha dos partits polítics que manen molt, i jo crec que s'hauria de preparar el país per a una interdependència suficientment autònoma. Jo pregunto, ¿aquests partits fan això degudament? L'independentisme estic segur que anirà creixent, que anirà a més potència, i el qui no cregui això té una carrera política equivocada i l'acabarà ràpidament. Si fossin intel·ligents estarien preparant el país per a una independència interdependent.

R. JORBA: Si aquests partits polítics preparessin la situació per a aquesta independència independent potser ja no s'hauria de plantejar l'altra. No hauríem d'arribar a l'atzutzac de caixa o faixa. Perquè en la mesura que els polítics fossin destres i sabessin conjugar aquest sentit de la identitat amb aquest món interdependent, si sabessin recompondre aquest trencaclosques, sense pors, sense temors podríem resoldre'l sense arribar a la situació de caixa o faixa.

CAROD ROVIRA: A qui s'ha de reclamar més definició és a aquells sectors que han tingut més responsabilitat en el conjunt de la societat, i no als qui de sempre han reclamat aquesta independència interdependent i que s'han trobat fins fa poc en una situació de marginalitat.

EL TEMPS: ¿L'independentisme és una força imparable?

V. VILLATORO: És una força creixent. No crec que estiguem en condicions per a l'optimisme o el pessimisme. És creixent i si la conjuntura continua ajudant potser sí que serà imparable. En aquests moments la tendència és a l'alça. Ara, un canvi de conjuntura pot trencar la tendència.

O. BOHIGAS: O una mala actuació dels partits que estan al poder. Jo insisteixo que els partits que manen a Catalunya tenen una gran responsabilitat, que tenen en la seva mà la possibilitat de fer derivar aquest creixent nacionalisme cap a un cantó o altre.

EL TEMPS: ¿Independència per a tota la nació?

CAROD ROVIRA: La nació és la que va de Fraga a Maó o de Salses a Guardamar; que això no sigui concebut com a tal pel

conjunt de la població és una de les nostres tragèdies fonamentals. Entre altres coses perquè hem tingut i tenim dirigents sense vocació d'estat i sense vocació nacional. Ningú no ha estat capaç de presentar un projecte nacional creïble.

Dit això, en tot procés d'independència hi ha transaccions territorials i hi ha etapes. Jo no descarto que en una primera

ORIOI BOHIGAS "L'independentisme anirà a més, i el qui no ho vegi té una carrera política equivocada"

etapa, aquest bocí de territori del que jo considero que és la meua nació pugui tenir formes d'articulació de sobirania superior a les altres i em penso que més val això que res. No descarto que en una segona fase –i hi ha un periodista agosarat que s'ha atrevit a fer prediccions sobre el tema–, hi hagi territoris que en puguin quedar despenjats.

R. JORBA: El pronunciament exprés de

RAFAEL JORBA "Resulta que per mossèn Tronxo s'ha armat un Cristo"

Catalunya per la independència en un plebiscit, ni que fos al segle XXI, podria produir una reacció contraproduent per a la relació amb els altres territoris de llengua catalana.

O. BOHIGAS: A l'època d'en Tarradellas es va decidir deixar de parlar de Països Catalans. Recordo una frase de Tarradellas que deia "No ens enboliquem, que ja

prou feina tenim". A partir d'aquest moment tot el gran grup de l'oposició política catalanista que parlava com a base del nacionalisme dels Països Catalans ja no en va tornar a parlar mai més. Ni en Max Cahner, que és un dels promotors de la paraula, va poder-ho tornar a repetir. Jo em pregunto si això va ser eficaç o va ser negatiu. ¿A València ha provocat una reacció catalanista o anticatalanista? Jo penso que ha estat contraproduent a la vista dels resultats.

CAROD ROVIRA: Ens hem equivocat moltíssim. Un dels errors fonamentals ha estat d'haver plantejat la qüestió del marc nacional més com una qüestió toponímica que no pas política. Els mateixos estatuts d'autonomia que poden tenir aspectes positius com a possibilitat de mínima gestió han contribuït a crear una consciència regional d'aquests territoris, que era inexistente. A les Illes Balears ningú no tenia consciència de ser balear. Els estatuts d'autonomia han contribuït a l'escissió interna

V. VILLATORO: Em sembla que ho estem plantejant bàsicament com un debat estratègic, quan hi ha un debat de fons en què queda involucrat el mateix concepte de nació. Per mi nació és identitat, és història, és llengua, és àmbit cultural, és totes aquestes coses, però nació també és adhesió, un pacte al qual la gent s'adhereix. En el nostre cas, el paquet de la identitat, el tenim tot. El paquet de l'adhesió no existeix, si més no aparentment. Així, doncs, nació en un sentit ple no en tenim, perquè ens falta un dels elements, l'acte d'adhesió. Estratègicament el que podem plantejar és fer pedagogia de l'adhesió, petició d'adhesió.

Tinc clar que al Principat no hi ha una adhesió al marc nacional dels Països Catalans; es nota que al carrer no hi és, això i no podem fer com si l'adhesió existís. Tenim el primer paquet del que és una nació, però no tenim el segon paquet. Aquesta és la realitat de sortida i no podem camuflar-la més.

CAROD ROVIRA: Jo vull insistir en els propis errors, entre altres coses perquè em pertoca d'assumir un compromís polític de militància de molts anys. La forma com hem plantejat aquesta definició de l'àmbit com a àmbit d'identitat; fracassats en baralles estèrils alguns dels elements més emblemàtics de la identitat com la llengua i la bandera; qui tenia les possibilitats de fer-ho des del govern no ha estat capaç d'oferir altres elements d'articulació nacional no estrictament culturals. Per exemple, reivindicar el

Unanimitat: Madrid ha magnificat la discussió.

CARMÉ PUERTOLAS

TGV fins a Barcelona no és el mateix que reivindicar el TGV fins a València. I això, per mi, és tant política nacional com la defensa de la normalització de la llengua

V. VILLATORO: Em sembla que en aquest plantejament hi ha una certa petició de principi: hem de fer política nacional perquè hi ha una nació. I jo diria que la nació no hi és. En tot cas, creiem que hi ha d'haver la nació i l'hem de construir. Però llavors és un acte de pedagogia des de la minoria...

CAROD ROVIRA: Vicenç, ¿hi ha nació des de la Jonquera a Alcanar?

V. VILLATORO: Jo crec que, en aquests moments, nació amb tots els seus elements, que són identitat més adhesió, no hi és.

LA BURXADA DELS BISBES

EL TEMPS: *No hem parlat del Full Diocesà que en definitiva és el que ha animat més la situació.*

V. VILLATORO: Els bisbes van primers en el rànquing de les bufetades.

CAROD ROVIRA: Digueu-ho clar, en el rànquing de les hòsties.

O. BOHIGAS: Jo, quan he llegit aquest Full Diocesà he quedat fotut per molts cantons. No entenc com s'ha donat tanta importància al contingut quan és bastant innocu. A mi, el que em molesta és que siguin els capellans els qui defensin la llibertat quan l'Església catòlica ha estat una defensora de la manca de llibertat durant tants anys. És estrany que ara, als capellans, els agafi aquesta mania de la

llibertat d'una manera tan tardana, i en això sí que estic d'acord amb la Rosa Conde. Per altra banda, trobo que és una defensa de la llibertat molt generalitzada que no entenc com s'ha interpretat tant com un document independentista.

R. JORBA: Jo m'he llegit molts cops el document perquè m'ha tocat d'escriure'n com a mínim dues dotzenes de vegades, i exagero poc. Hi ha una cosa: quan el doctor Guix, bisbe de Vic, rectifica i diu que ell hauria eliminat una frase, és la frase que jo hauria deixat. Fixeu-vos com un debat tret de mare pot arribar a fer dir als bisbes allò que no han dit. És a dir, si el problema d'aquest document és que diu que Catalunya serà allò que els catalans vulguin que sigui, doncs això no és cap problema, ni aquí ni a la Conxinxina. El que hauria de preocupar la classe política d'aquest document és quan diu, textualment, que "políticament parlant, Catalunya viu en una situació d'insatisfacció i desencisada, que si es perllongués massa en el temps ens podria abocar al desastre, talment com l'adolescent perpetu que no es pot realitzar en plenitud". O sigui, que nacionalment estem en el coitus interruptus. Aquesta és la definició que fan els bisbes: un coitus interruptus nacional. Continuo citant: "¿d'on som, d'on venim? Prou bé que ho sabem, per sort o per dissort. ¿On som? Entre impotents, perplexos i dividits, també". Escolteu, jo ni impotent, ni perplex, ni dividit. Però el que vull fer notar és més greu: aquí és on la classe política catalana haguera hagut de respondre, perquè si Catalunya es troba impotent,

perplexa i dividida, al caire de l'abisme, s'haurien de preguntar què fan com a polítics per resoldre aquesta situació. I si no, ja que parlen sovint de pedagogia, haurien de fer pedagogia i desmentir aquestes afirmacions tan greus. Aquest no és un document nacionalista per l'afirmació genèrica que els pobles faran el que voldran. És un document que fa una crítica ferotge de la situació política i aquí els partits que tenen més quota de responsabilitat de govern haurien hagut de respondre. I resulta que aquest és un document nacionalista-independentista: soroll a Madrid, "los curas contra España" i tot això. No, no, no. El que té aquest document de greu no és l'afirmació que el doctor Guix diu que haguera retirat, sinó el diagnòstic que fa de la situació política de Catalunya.

O. BOHIGAS: Tens raó. Realment el més greu és que facin una afirmació tan negativa respecte a la situació política actual de Catalunya. Ara no vull entrar en si tenen raó o no, però els partits polítics que manen no n'han parlat, d'aquest insult a l'eficàcia del govern polític.

R. JORBA: Jo el que constato és que la majoria de partits es van afegir a la part del document que més els va interessar, fins al punt que el doctor Guix va dir que Jordi Pujol no podia estar d'acord amb el que deien els bisbes perquè els bisbes no havien dit res. O sigui, que al final és un Full Parroquial com els que fa a hores mortes mossèn Tronxo. I per mossèn Tronxo s'ha armat un Cristó.

**Assumpció Maresma
Eduard Voltas**